

Sosyal Bilimciler Konuşuyor: Vural Fuat Savaş

Editörümüz Ömer Faruk Çolak, İktisat ve Toplum Dergisi'nin danışma kurulunda da yer alan duayen sosyal bilimci Vural Fuat Savaş'la iktisat üzerine keyifli bir söyleşi gerçekleştirdi.

► **Sizin iktisat tarihi ve makroekonomi teorisinin gelişimine ilişkin kitaplarınız olduğunu biliyoruz. Bize iktisat teorisindeki gelişmelerle iktisadi olgular arasındaki gelişmeler arasında ilişkiyi de kuran bir analiz yaparmısınız?**

◆ Sayısı elliyi aşmış telif ve tercüme kitaplarımın bana öğrettiği şeylerden biri, teorinin daima gerçek olayları takip ettiğidir. Mesela asistanlığa başladığım zaman ilk üzerinde çalıştığım kitabımın konusu ve adı “Zirai Gelir Vergisi – Teori

ve Tatbikat” idi (1961). Çünkü 1960 Devrimi’nden sonra kamuoyu çiftçinin de gelir vergisi ödemesi isteğine girmişti. Her yerde bu konu tartışılıyordu. Ben de kamuoyunu bu konuda aydınlatmak amacıyla bir araştırma yapmaya karar verdim. O dönemde zirai gelir vergisini ABD yaygın biçimde uyguluyordu. Oraya yazdım. Uyguladıkları sistemi sordum. O günlerde internet sistemi yoktu. Günlerce bekledim. Birçok formlar gönderdiler. Onları kendi dilimize çevirip, kitabımda kullandım. Böylece hem bir bilim adamı

adayı olduğumu açıklıyor hem de ilk bilimsel kitabımı yayınlıyordum.

Bu ilk örneği benzer örnekler izledi. Doktora tezimi “Kalkınmanın Finansmanı” (Eskişehir, 1964), “Teori ve Tatbikatta Sosyalizm” (Ankara, 1966), “Bunalım ve Çözüm” (İstanbul, 1980), “Türkiye ve AET” (İstanbul, 1983), “Piyasa Ekonomisi ve Devlet” (İstanbul, 1987) ve “Çağımızın Deneyi ve Euro” (İstanbul, 1999) “Ekonomik Düzen Nedir ve Nasıl Değişir?” (İstanbul, 1971), “Bilmediğimiz Çin” (İstanbul, 2016) adlı çalışmalarım gözümün önünde cereyan

eden olayları inceleyen ve önemli ölçüde uygulamaya dayanan konulardı.

Ne yazık ki bu büyü bir süre sonra bozuldu. Üniversitelerin müfredat programları, meslektaşlarımın uygulamaları beni, sadece gözlemlere dayanan ve görünene sınırlayan konulardan uzaklaşmaya mecbur etti. Ben de değişik dönemlerde değişik yazarlar tarafından yazılan “teorik eserleri” öğrenmeye ve öğrencilerime öğretmeye mecbur kaldım. Bu süreçte yazdığım bazı kitaplar şunlardı: “İktisadi Analiz” (Eskişehir, 1965), “Kalkınma Ekonomisi” (İstanbul, 1974, 1979, 1981, 1986), “İktisat Politikasına Giriş” (İstanbul, 1978, 1981), “Matematiksel İktisada Giriş” (İstanbul, 1982), “Politik İktisat” (İstanbul, 1986), “İktisadın Tarihi” (İstanbul, 1997, 1998, 1999), “Keynezyen İktisat Yıkılırken” (İstanbul, 1984, 1986, 2007), “Varsayalım Ki İktisat” (İstanbul, 2002, 2007) ve “Küresel Finans ve Makro İktisat” (İstanbul, 2010). Bu teorik yolculuk, sadece güncel olaylara dayalı süreç gibi rahat bir yolculuk olmadı. Aksine her kitapta bir önceki kitapta yer alan teorik önermelere geçerli sayılan ön kurallara eleştiriler doluydu. Bir bilim

adamı olarak, bu kadar yanlış ve geçersiz söylemlerle ders saatlerini dolduruyor olmak, beni çok üzüyordu. Bu nedenle akademik programımda “doğru teori hangisi ise onu bulmayı” kendime hedef edindim.

Kariyerimin önemli bir kısmını bu hedefi gerçekleştirmeye adadım. Bu konuda pek çok araştırma yaptım. Bunların başında “Keynezyen İktisat Yıkılırken”, “Varsayalım Ki İktisat” ve “Küresel Finans ve Makro İktisat” ve “İktisadın Tarihi” adlı dört kitabım gelir. Üzülerek söylemek zorundayım ki bu kitaplarda da öne sürülen ekollerin hiçbiri “en sağlam” olarak seçilecek kimliğe sahip bulunmadı.

Bu konuyu sonuçlandırmak için sanıyorum bir gerçeği itiraf etmek gerekiyor: İktisat bir “sosyal bilim”dir ve asla bir pozitif bilim olamaz. Çeşitli teoriler ile uğraşmak yerine bu gerçeği kabul etmek ve iktisadi çalışmalarını, güncel ekonomik sorunların çözüm noktasında yoğunlaştırmak gerekir.

► **Bu çerçevede dünya ekonomisi 10 yılı aşkın süredir krizin içinde. Krizin bu kadar uzun sürmesinin nedenlerini özetler misiniz?**

◆ İçinde bulunduğumuz ekonomik kriz 2008 yılında

ABD’de ortaya çıktı. Mevcut makro teori ne bu krizin gelmekte olduğunu haber verdi ne de patlak verdikten sonra nasıl önlenebileceğini gösterdi. Kriz karşısında tamamen hareketsiz kaldı. Bu nedenle, 2008 Krizi’nin makro iktisada olan güveni de yok ettiği söylenmiştir.

Bu kriz, ekonomik yaşamın daima “denge”de bulunacağını öne süren klasik teorinin yanlış olduğunu bir defa daha gösterdi. Keynesyen hatta Marksist teoriler yeniden konuşulmaya başlandı. Kamuoyundaki bu şaşkınlığın haklı bir nedeni vardı. Ortaya çıkan kriz daha önceki krizler gibi, enflasyon veya işsizlik gibi geleneksel sektörlerde ortaya çıkmamıştı. Kriz, yepyeni bir sektörde “finans sektörü”nde ortaya çıkmıştı. İktisat teorisi o zamana kadar, ekonomik sektörler olarak sadece emek, mal ve hizmet piyasaları ile para piyasalarını kabul ediyordu. Finans piyasaları dikkate alınmıyor, kendi denge koşulları içinde çalışmasını sürdüreceği düşünülüyordu. Halbuki, “türev satışı” keşfeden finans uzmanları, 2000’li yıllardan beri, banka sisteminin karşılayamayacağı kadar büyük miktarda satışlar yapmıştı. Bu durum banka sistemini batma tehlikesi ile

yüz yüze getirdi.

Krizin günümüze kadar devam etmesi, yukarıda belirttiğimiz gibi, iktisadın, özellikle makro iktisadın pozitif bir bilim olmamasıdır. Teori içinde bir takım yanlış öngörüler olduğu gibi, uygulanma zorlukları da vardır. Özellikle finans piyasası kişilerin tutkularına ve önyargılarına çok yakından bağlıdır. Piyasada kaybolan güvenin tekrar kazanılması uzun zamana ihtiyaç gösterecektir. “Küresel Finans ve Makro İktisat” adlı kitabımız bu konuyu incelemeye ayrılmıştır.

- ▶ **İktisat sosyal bir bilim dalı olarak 21. Yüzyılın ilk çeyreği sona ererken yoksulluk, gelir dağılımı, istikrarsız büyüme, işsizlik gibi birçok soruna hala çare bulabilmiş değil. Bu çözümsüzlük iktisat teorilerinin zayıflığından kaynaklanıyor olabilir mi?**

- ◆ Hiç kuşku yok ki, insanlık gelir dağılımı, istikrarsızlık, işsizlik, yoksulluk gibi sorunları bugün mevcut iktisat teorisi ile çözemez. Bunun temel nedeni, bugünkü iktisat teorisinin bir bütün halinde bu gibi sorunları ele alması her sorun için birlikte çözüm önermesidir. Artık bir tek bütün iktisat teorisinin

varlığı düşüncesini terk etmeliyiz. Bir “işsizlik teorisi”, bir “gelir bölüşümü”, bir “enflasyon karşıtı büyüme” gibi, iktisadi sorunları tek tek ele alıp inceleyecek bir teorik süreç, çok daha etkili sonuçlar verecektir.

- ▶ **1970 sonrası neoklasik iktisat okulunun türevi diyebileceğimiz yaklaşımlar (yeni klasik makro gibi) iktisat politikalarına egemen olmuştu. Yaşadığımız kriz sonrası bu yaklaşımların teorik zemini ortadan kalktı mı?**

Gerçekten yirminci yüzyılın son çeyreğinde iktisat teorisindeki karmaşa maksimuma ulaşmıştı. “Stagflation” adı verilen “durgunluk içinde enflasyon”, dünya ekonomilerini sarıp sarmalıyordu. Bu durum, çeyrek yüzyıldır süregelen Keynesyen iktisadın geçersizliğine bağlandı ve akademik çevrelerde bu teorik yapıyı değiştirmek ve yeni bir teori yaratmak heyecanı doğurdu.

Bu heyecan keynesyen teorisinin yerine yeni teoriler üretilmesine neden

KÜRESEL FİNANS VE MAKRO İKTİSAT

Vural Fuat Savaş

Geleneksel iktisat teorisi; gerçek dünya ile ilgisiz, soyut varsayımlara dayanıyordu ve bu yapıyla geleneksel iktisadın, gerçek dünyayı yönlendirmede güvenilir bir teorik çerçeve oluşturması olanaksızdı. O halde ne yapılması gerekiyor?

olmuştur. Bu yeni teorilerin başlıcaları Paracı Makro Teori (Monetarizm), Post Keynesyen Teori, Arz İktisadı (Supply Side Economics), Rasyonel Beklentiler Teorisi veya “Yeni Klasik Teori ve Genel Denge Teorisi”dir. Bu teorilerin her biri, eğer benimsenirse Keynes’in Teorisi’nden daha başarılı olacağını ve ulusal ekonomiyi istikrar içinde geliştireceğini öne sürüyordu.

Üzerinde durulması gereken bir konu, bu kadar çok sayıda makro teorinin ortaya çıkmış olmasıdır. Bunun bir nedeni iktisat teorisinin, uygulandığı ülke ekonomilerinin değişik yapılara sahip olmasıydı. Ülke ekonomisini istikrara kavuşturmak ve üretimi arttırmak için her ülkenin yerel koşullarına öncelik verilmesi gerekiyordu.

Dolayısıyla öne sürülen ekonomik teorinin öncelikleri, temel ekonomik değişkenler, kullanılacak analiz yöntemleri farklı olacaktı.

Teori sayılarının bu kadar çok olmasının bir nedeni de, teorisyenler arasındaki “ideolojik” ve “parasal” çıkar çatışmasıdır. İdeolojik rekabet, klasik liberalizme dayalı piyasa mekanizmasına güvenen iktisatçılarla, ekonomiyi devletin yönetmesinin

kaçınılmazlığını benimseyen iktisatçılar arasında olmuştur. Her iki grup da “sol”dan çok uzak oldukları halde “devlete verilecek ekonomik görev” konusunda uzlaşmaz bir tutum içinde görünüyordular. Parasal rekabet ise teori-model ilişkisinden kaynaklanmıştır. Her teori Keynesyen teori gibi matematiksel bir modele dayanmalıydı. Keynesyen teoriye dayalı eşanlı denklemlerden oluşan ekonometrik modeller hem devlet ve hem de özel sektör tarafından benimsenmiş ve yapılmaları için çok yüksek ücret ödenmeleri gerekiyordu. Öte yandan bu iş de belli isimlerin tekelinde oluşmuştu. Bu tekelleri yıkmamanın bir yolu, “yeni teoriler ve modeller yaratmak” olarak bulunmuştu.

Bir başka nokta, çok sayıda makro teoriden oluşan bu “kaos”un iktisat öğretimini ve iktisatçıları nasıl etkileyeceğidir. Bu yıllarda “makro iktisat” ve “iktisat politikası” derslerini vermekte olan bir öğretim üyesi olarak çok sıkıntı çektiğimi söylemeliyim. Bu teorileri öğrenciye anlatmaktaydım, fakat hangisinin ötekenden daha güvenilir olacağını söyleyemiyordum.

Bu teorilerden bugün

sadece karmaşık matematik modeller ile bazı “antik-tarihi” deyişlerden başka bir şey kalmamıştır.

► **Finansal serbestleşme ile birlikte ülkelerin artan borç sorunu nasıl çözülecek? Heterodoks programların çaresizliği farklı yaklaşımları konuşmamız gerektiğini göstermez mi?**

◆ Bugün dünyamız özgürleşiyor. Hem ülkeler kendi içinde hem de ülkeler arası ilişkiler düne göre daha kolay ve daha serbest çalışabiliyor. Özgürlük, yönetim karşıtıdır. Bir başka deyişle özgürlük arttıkça yönetim güçleşir. Özgür bireyler gözetimi, denetimi ve sonuçta yönetilmeyi sevmez. Bu, insanlığın değişmez niteliklerinden biridir.

Finans sistemi ek özelleşen sistemlerdendir. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde (1924-1970) dünya finans sistemi sınırlıydı. Uluslararası finans hareketi sadece ödemeler dengesi cari işlem açığını kapatmak için serbestti. Bunun dışında ülkeler arasında finans işlemi yapılamazdı. ABD’nin 1970 yılında altın standardından çıkması ile finans sistemini yöneten Bretton Woods sistemi yıkılmış, finans sistemi serbest hale gelmişti. Bunu takip eden yıllarda

bir taraftan ulusal finans araçları çeşitlenmiş, öte taraftan uluslararası ticaret genişlemiş, böylece dünya finans sistemi gelişmiştir.

Dünya finans sisteminin önemli bir parçası uluslararası borç sistemidir. Uluslararası borçlanma aslında, ulusal kalkınma araçlarının en önemlisidir. Ülkelerin ekonomi tarihleri incelenirse bugünün ekonomilerinin borçlanma suretiyle kalkındıklarını görürüz. Ancak yine görürüz ki bu borçlar vaktinde geri ödenmiştir.

Günümüzde de borçlanma ilişkisi devam etmektedir. Ancak bu borçlanma, birçok ülke için ödenemez ölçüde büyüktür. Yerel siyasi iktidarlar için borçlanma kolay bir yatırım olanağı sağlamakta ve kısa dönemde sanayileşme aracı yaratmaktadır. Fakat bu borcun ödenme vakti geldiğinde yurtiçi tasarruflar ihtiyacı karşılamamaktadır. Borcun geri ödenmesinde meydana gelen sorunlar hem ulusal ve hem de yerel alanda ciddi ekonomik ve siyasal sorunlar yaratmaktadır.

Çözüm daha önce belirttiğimiz gibi finansal özgürlüğün sınırını yerel tasarruf gücüyle sınırlayabilmektedir.

► **Sizin 1990'lı yıllarda yayınlanan “Keynezyen İktisat Yıkılırken” adlı kitabınız vardı, acaba Keynes şimdiler de yıkıntıların arasından yeniden doğdu mu?**

◆ Üçüncü baskısı 2007 yılında yapılan “Keynezyen İktisat Yıkılırken” adlı kitabım yayınlarken gerçekten keynesyen iktisadın bu yeni teoriler tarafından ortadan kaldırabileceğine inanmıyordum, buna rağmen içimde gizli bir kuşku da vardı. Gerçekten bu teorilere yüzeyden bakıldığında “statik”ten “dinamik”e, “deterministik”ten “stokastik”e bir gidiş görülmekte, “mikro” ile “makro” arasındaki uçurum kapatılmakta ve iktisat teorisinin gittikçe daha “karmaşık” fakat daha “gerçekçi” bir nitelik kazandığı iddia edilmektedir. Ancak modellerin karmaşıklığı arttıkça, elde edilecek “analiz”, “tahmin” ve “yönlendirme” niteliklerinin de artacağını düşündürecek hiçbir ciddi kanıt bulunamıyordu, aksine bu karmaşık modeller dayandıkları “varsayımlar”ın çokluğu nedeniyle gerçek

dünya koşullarından ya çok uzak kalmakta veya basit bir gerçeği, akıl almaz bir karmaşık yapı içinde açıklamaktadır.

Keynesyen teori, bu eleştirilere ve teorilere rağmen büyük bir parçası ile ayakta. Günümüz iktisat, Keynesyen esaslar üzerinde durmaktadır.

- ▶ **İktisat eğitimine ilgi azalıyor. Kimi üniversitelerde ekonomi bölümleri kapatılıyor, yerine finans bölümü açılıyor. Bu iktisadın mı, yoksa tüm sosyal bölümlerin mi çaresizliği?**

- ◆ Sayın Hocam, can alıcı

soruyu en sona saklamışsınız. Ben de söylediklerinizi büyük bir üzüntü ile izliyorum. İktisada duyulan ilgisizlik, düşünceme göre tamamen iktisadın kendi sorunudur. Programı büyük ölçüde günlük yaşamdan kopmuştur. “İktisat tarihi” pek çok yerde programdan çıkarılmıştır. “İktisadi Doktrinler”, gereksiz görülmektedir. “Karşılaştırmalı İktisat” okutulmuyor. “Üretim Ekonomisi – Teknoloji” program dışı! “İktisat Felsefesi” akla bile gelmiyor. “Merkez Bankası ve Bankalar” makro iktisat içinde değinilen bir konu. Bütün program mikro ve makro arasında bölünmüş,

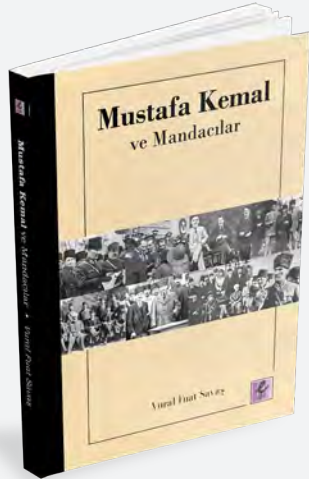
onlar da teorik yönden tamamen yetersiz. Öğrenci ekonomik kurumları, yabancı ülke ekonomilerini, ortaya çıkan ekonomik sorunları hiç bilmiyor.

İktisadın sosyal bir bilim olduğu biliniyor, fakat bir şekilde dört başı tamamı okutulmuyor. Böyle hafif bir program ile okutulursa öğrenci de onu hafife alır.

Bütün yetersizliğine rağmen iktisat üniversite ders programları arasında muhafaza edilmeli, ancak gereksiz yüklerden arınmış sade ve güveni sınırlı konular okutulmalı, bunların yanına yukarıda sıraladığımız yeni konular eklenmelidir.

MUSTAFA KEMAL VE MANDACILAR

Vural Fuat Savaş

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından küresel bağlamda klasik sömürgecilik anlayışı sona ermiş, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak bağımsızlığa erişen ülkeler İtilaf Devletleri'nin odak noktası haline gelmiştir. İtilaf Devletleri, yeni sömürgecilik olarak nitelendirilebilecek “manda” kavramını Paris Barış Konferansı'nda öne sürmüş ve bağımsız ülkeleri masumane bir yardım vaadiyle mandaları haline getirmeye çalışmıştır. Osmanlı İmparatorluğu için de aynı şeyleri hedefleyen İtilaf Devletleri'ne Mustafa Kemal ve arkadaşları engel olmuştur. Bu kitap, dönemin mandacılık anlayışını Cumhuriyet tarihimizin en önemli olayları olan Erzurum ve Sivas Kongresi belgeleri ışığında değerlendirmektedir.